

ŞARKIN ISLAHINDA KAYBEDİLENLER

Murat Bayramoğlu'nun yönettiği **Türkçe Pekiyi**, Kürtçe üzerinde Cumhuriyet tarihi boyunca sürdürülen baskıların yarattığı hasarı, son derece kişisel bir öykü üzerinden anlatıyor.

EMİR BENLİ

Türkçe Pekiyi, bir anadil olarak Kürtçenin sosyal ve özel alanlardaki kullanımına dair tartışmaya özgün bir şekilde ekleniyor. Filmin odağında Diyarbakır doğumlu, Siyasal Bilgiler mezunu Nurcan Baysal, onun annesi ve nenesi bulunmakta. Kurulan bu üçgende iletişim(sizlik) belirlenen, Nurcan'ın Türkçe konuşup anadili Kürtçeyi konuşamaması, annesi Sabiha Hanım'ın her iki dile de hakim olması ve nenesi Ayşe Hanım'ın (Teyfur) Kürtçe konuşup, Türkçeyi hiç konuşamaması. Film, eksenine anadili Kürtçe olanların yalnızca özel hayatlarını oturtmasıyla, Kürt sinemasında gördüğümüz diğer örneklerden ayrılıyor. Bu bağlamda, bizlerin gözünde belki de sadece politik olarak ele alınabilen bir anadil olarak Kürtçeye ve onun Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki yasaklı geçmişine dair tartışmayı, kapanış sahnesine kadar politik imgelerden tümüyle soyutlanmış olarak sunuyor.

Türkçe Pekiyi, açılış sahnesinde asıl vurgulamak istediğini olabildiğince net ve bir o kadar da dramatik bir şekilde ortaya koyuyor. Herhangi bir açıklama yapılmadan, film boyunca takip edeceğimiz Nurcan Baysal karşımıza geçiyor; uzunca bir röportajın belki de en can alıcı yerini, Nurcan'ın kelimeleri bulamamasını, ağlamaya başlayıp sonra toparlanmasını izliyoruz. Ardından son bir defa daha soğukkanlılıkla bir cümleye başlıyor, ancak "...bütün çocuklar annelerini sever ama ben anneme kıızıyordum sürekli Kürtçe konuştuğu için" diye başladığı cümlesini, hakim olmakta güçlük çektiği gözyaşları nedeniyle tamamlamıyor dahi.

Üç perdeden oluşan belgeselin ilk perdesi Nurcan'ın Diyarbakır'daki asri yaşamından

göstergelerle açılıyor. Diyarbakır'ın şehir dokusundan kesitler bölgenin pastoral manzaralarına yer verirken, yönetmen seyirci beklentisine dair yaptığı bir oyunla karşımıza çıkıyor. Öyle ki, filmin çözülmesi gereken problemini ve yaşanan travmayı en baştan sunmasının ardından, bu bölümde Nurcan'ın ailesiyle çıktığı yolculuk seyircide Nurcan'ın travmasının bu yolculukla çözümlenebileceği umudunu uyandırıyor.

Farklı nesillerden üç kadının bir araya geldiği Ayşe Nene'nin evindeki ilk görüntüler, bu beklentinin karşılanmasının ne kadar güç olduğu ortaya çıkıyor. Kürtçe konuşulanlardan neredeyse hiçbir şey anlayamayan Nurcan'a yapılan tek Türkçe yardımcı da, zaman ilerledikçe anlamın daha da kaymasına neden oluyor. Belgeselin bu ikinci perdesi, köyde geçen ilk günü betimliyor. Oyunan oyunun alt yazıları sayesinde hakim olan, anlam kaymalarını ânında görebilen

seyircinin istediğiysse, birinin karşılıklı olarak doğru düzgün bir çeviri yapması. Ancak gelinen bu nokta, filmin belki de en politize anlarından biri oluyor. Nasıl TRT Şeş, diğer TRT kanallarının Kürtçe bir tercümesi olarak kaldığı sürece Kürtçenin anadil olarak tanınması ve öğretilmesi mücadelesine katkıda bulunamayacaksa, Nurcan ve nenesi arasındaki yıllar boyunca kaybolup gitmiş ilişkinin telafisini de, harfiyen yapılmış bir çevirinin sağlayamayacağını bizlere gösteriyor.

İlerleyen sahnelerde iletişimsizlik, sevgisini dile getirememeye, dolayısıyla da o sevginin yaşanmamasına dönüşürken, aile içindeki örtülü mücadelenin bu olumsuz dönüşüme karşı verildiğini sezinliyoruz. İkinci günün sabahında gerçekleşemeyen diyalog, bu mücadelenin kesinlikle kaybedilmeye mahkûm olduğunu ortaya koyuyor. Ayşe Nene, belki de sevgileri vasıtasıyla son bir defa daha deniyor bir köprü kurmayı. Kefenin durduğu dolabı açarak, nesnelere üzerinden görme ve dokunma dolayımıyla bir diyalog başlatmaya çalışıyor. İlk etapta bir diyalog başlatmaya çalışıyor. İlk etapta sözler, nesnelere aracılığıyla bir yere varacakmış gibi görünse de, Nurcan'ın, nenesinin kefenini Hicaz'dan gelmiş gelinlik kumaşları sanmasıyla, son ve kesin bir anlam kayması çıkıyor karşımıza. Altyazı üzerinden bunların tümüyle farkında olan seyirci ise artık kabul etmek zorunda kalıyor yaşanan: 1925'teki 'Şark Islahat Planı'yla başlayıp bugün 'Türk vatandaşlarına Türkçeden başka hiçbir dilin anadil olarak öğretilmemesi'yle hâlâ devam eden süreçte yitip giden ne sadece bir dil, ne de onunla yaşayacak olan bir kültür. Tüm bunların ötesinde, anadilleriyle birlikte Kürtlerin elinden alınca, her insanın en doğal ve en kutsal haklarından olan kızına, oğluna, annesine, torununa duyduğu duyacağı sevgi. ❐

LONDRA POSTASI

ALISA LEBOW

2005'ten beri devam eden ve son yıllarda ivme kazanan İsrail boykotunu düşünüyordum. Bu, benim de desteklediğim, İsrail'e karşı ekonomik tecrit ve yaptırımlar uygulanması için yapılan bir çağrı. Ancak bu modelin temel alındığı Güney Afrika Apartheid modelinde olduğu gibi bu boykot yalnızca ekonomik değil, kültürel de. Elbette karışık bir iş, ama asıl amaç meseleyle ilgili farkındalık yaratmak ve İsrail'in Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepeleri işgalleri hususunda uluslararası hukuka uygun davranmasını sağlamak için gereken ekonomik ve ahlaki baskıyı sağlamak. Çünkü, bu boykot yürürlükte olduğu sürece, Madonna İsrail'de sahneye çıkmayı kabul ettiğinde, bu, aktivistlerin davalarını daha iyi duyurmalarına yol açan olumsuz bir halkla ilişkiler kampanyasına dönüşüyor. Benzer şekilde, İsraili Habima tiyatro grubu Shakespeare'i İbranice sergilemek için Londra'daki Globe Theatre'a davet edildiğinde yine boykot çağrısının sesi duyuluyor. Habima Tiyatrosu neden boykot edilsin? Sadece Shakespeare'i İbranice sergiledikleri için değil, hükümet yardımı aldıkları ve Batı Şeria'daki yasadışı yerleşimlerde sahneye çıktıkları için de. Buraya kadar her şey yolunda.

Ancak, bir Filistinli ve bir İsraili'nin çetlitli İsrail fonlarının da arasında bulunduğu birçok kaynaktan yardım alarak birlikte yaptıkları yürek burkucu belgeseli izlemeye oturduğumda kuşku duymaya başladım. Emad Burnat ve Guy Davidi'nin *Beş Kırık Kamera'sı* (Five Broken Cameras, 2011) bildiğim kadarıyla boykot edilmedi; hatta haklı olarak birçok önemli uluslararası ödül de ka-

Beş Kırık Kamera

zandı. İsrail kaynaklı Greenhouse projesinin bir ürünü olmasına ve Yeni İsrail Sinema Vakfı (New Israeli Foundation for Cinema) ve İsrail Film Konseyi (Israeli Film Council) tarafından desteklenmesine rağmen, görülmesi gereken bir film. Bil'in adlı köy yakınlarındaki duvarın inşasına karşı beş yıl süren direnişi yalnızca belgelemekle kalmıyor, bunu İsrail ordusunun bu süreçte uyguladığı aralıksız vahşeti ve adaletsizlikleri Filistin bakış açısından gözler önüne seriyor.

Bazıları bunun tamamen demokratik bir dille, İsrail'in farklı bakış açılarına karşı açık fikirli hoşgörüsünü ortaya koyduğunu göstererek İsrail'in yararına hizmet ettiğini söyleyebilir. Geçim kaynaklarını ve ailelerini korumaya çalışan masum Filistinli halka karşı keyfi saldırıların gösterilmesine izin verilmesinin nasıl olup da İsrail'i daha olumlu bir açıdan yansıtmaya haline dönüşebileceğini anlayamıyorum. Filmin İsrail sansürüne takılmadığı doğru, ancak bu İsrail le-

hine yazılacak bir puandan ziyade, (en iyi durumda bile ancak zaman zaman uygulanan) ifade özgürlüğünün, karşıt düşünceleri onları görmeye en çok ihtiyacı olanlara sunma işlevini yerine getirmesi anlamına gelmeli. Filmi, kendi hükümetinin bariz çifte standartları ve uluslararası hukuka karşı koyuşuyla yüzleşen bir İsraili seyirciyi hayal ederek izledim ve şöyle düşündüm: "Peki, bırakın görünsünler." Filmin ortak yapım olması, o izleyici için mesajın daha etkili olmasını sağlar yalnızca.

Film sorunsuz da değil. Yapımcı/ ana karakter açıkça pasifist ve bazı açılarından, politik duruşuna söyleyecek söz yok. Filmde pür-i pak olarak resmediliyor, karşı koyarken şiddete başvurma fikrini bir an bile aklından geçirmiş olsa ya da tek bir önyargılı fikir bile beyan etse bu film yapılabilir miydi, diye kendimize sormadan edemiyoruz. Bir anlamda o örnek bir Filistinli, bu da İsrail açısından başlı başına mütecaviz bir tutum. Yine de, karşılaştıkları aleni şiddet ve önyargıya rağmen Bil'in'deki hareketin şiddete başvurmadığını filme aldığı olaylar ispatlıyor, ki bu da gösterilmeyi hak ediyor.

Burada benim derdim boykotla ilgili aslında. Bu filmin boykot edilmesini istemiyorsam ve yapacağı önemli kültürel ve politik işler olduğunu düşünüyorsam, boykotu başka bir yoldan nasıl desteklerim? Bir boykot tutarlı ve katı olmak zorunda. Eğer İsrail hükümetinin fonlarıyla desteklendi diye bir projeyi protesto ediyorsam, hepsini protesto etmek zorundayım. Ancak *Beş Kırık Kamera* gibi bir film bu konudaki kesin görüşüme bir çentik atıyor. Yapıldığı ve izlendiği için memnunum. Kategorik düşünme buraya kadar mı? (Çeviren: Ezgi Keskinsoy)